

U. B. BERGEN

1611.35

Ms. 1568 I k 17

23. september 1944.

K R I G S O V E R S I K T

pr. 20.9.1944.

Westfalen-tragedien. - en ny tysk krigsforbrytelse.

En ny, rystende katastrofe har rammet den norske hjemmefront, en ny skjenselsdåd er føyd til de mange tyskerne har gjort seg skyldig i.

På troppetransportskipet "Westfalen", som var for nedgående til Tyskland med ca. 240 tyskere, hadde tyskerne også stuert inn 50 norske politiske fanger som hadde fått plass i propellergangen, dypest nede i båten. Fredag den 8. sept. da skipet passerte svenskekysten utenfor Marstrand, inntraff to kraftige eksplosjoner; skipet var gått inn i et svensk minebelte. De norske fangene oppførte seg rolig og disiplinert, kom seg alle sammen på dekk langs fire bratte ledere, men ble her møtt av kaos og panikk. Befal og mannskap hadde fullstendig mistet fatningen; man hadde bare inntrykk av at her gjaldt parolen: redde seg den som kan! Der var ingen orden og disiplin, og ingen ga de ordrer som skulle gis. Til dette kom at det blåste storm, og at kranen som skulle svinge ut livbåtene, ikke funksjonerte. Det eneste man hadde å gjøre var å hoppe på sjøen og klamre seg fast til bøyer, flåter og vrakgøds. Skipet holdt seg flytende et kvarters tid, men brakk så sammen og forsvant i dypet.

Av de 50 norske fangene ble bare fem reddet av svenske marinefartøyer og losbåter som kom til; alle de andre omkom.

At tyskerne transporterer politiske fanger med sine troppetransportskip i et så farlig farvann som Skagerak, er kanskje ikke egnet til å forbause når man vet hvordan de mange ganger har drevet sivile foran sine angrepskolonner, under krigen i Norge og annetsteds. Men det er egnet til å skape en grenseløs forbitrelse at de nå, i krigens siste fase, absolutt skal transportere politiske fanger til Tyskland, på en så hensynsløs og uridderlig måte.

På mange av likene var det merker etter den tortur fangene hadde gått igjennom før denne siste. Ulykken har gjort et dypt inntrykk i Sverige og i begravelsen i Göteborg var den svenske deltagelse stor og gripende. De norske patrioter som her måtte gi sitt liv, hørte til landets beste sønner. Vår sorg og bitterhet gir oss ikke våre døde tilbake, og det er liten trøst for dem som sitter igjen at de dødes minne ikke skal bli glemt. Men det er i deres ånd at vi lar deres skjebne mane oss til ukuelig innsats i de alvorlige faser av frihetskampen som nå stunder til.

I en offisiøs tysk artikkel som gjengis i alle de ledende avisene, forsikrer en kjent skribent at Tysklands seier ikke bare er sikker, "men også i virkeligheten meget nær". Påstanden er utvilsomt egnet til å virke overbevisende på det tyske folk, det må lenge ha hatt en følelse av at det er slik sammenhengen er!

I løpet av sommeroffensivens tre-fire måneder er tyskerne blitt utmanøvrert, revet opp og kastet tilbake på alle fronter med samlede tap som kommer opp i ca. 2 millioner mann - så å si hele Frankrike og Belgia og en vesentlig del av Italia er befridd - det tyske system i Sørøsteuropa er brutt fullstendig sammen - de vestallierte er trengt inn i Tyskland og holder på å forsere Siegfriedlinjen foran Ruhr - den røde armé har fra utgangspunktet dypt inne i Hviterussland trengt fram til den østpreussiske grense - "robotkysten" som det tyske folk knyttet sine siste irrasjonelle håp til, er i de alliertes hender - tre av de gjenværende fire vasaller er falt fra og to av dem, Romania og Bulgaria har erklært Tyskland krig - 4/5 av Slovakia er i hendene på patriotiske friskarer - det er avslørt en vidt forgrenet sammensvergelse mot Hitler, omfattende en rekke av de ledende generaler - de allierte har herredømmet i luften over Europa - ubåtenes saga er ute - den tyske forsyningsbasis skrumpet faretruende inn for hver dag, en hungervinter står for døren i det overbefolkede sitadell Tyskland; en tredjedel av oljeforsyningene er gått tapt i Romania og det allierte flyvåpen har ved sin bombing av de syntetiske fabrikker ødelagt en annen tredjedel eller mer, de østpolske, rumenske og franske matvare-baser er i fiendens hånd og det ene nøytrale land etter det andre nekter Tyskland import av livsviktige metaller og industrivarer... I sannhet, seieren er ikke bare sikker, den er meget meget nær.

Vestfronten. Som vi antydte sist, kunne ikke tyskerne stanse sin retrett før i Siegfriedlinjen. De alliertes seiersmarsj gjennom Nordøstfrankrike fortsatte i et lynstøt som på et par dager befridde det meste av Belgia i begynnelsen av måneden, samtidig som en diversjon mot Kanalkysten innesluttet en vesentlig del av den 15. tyske armé og gjorde slutt på uvesenet med de flyvende bomber mot London. Enkelte støttepunkter ved kysten holder ennå stand, men det kan bare være et spørsmål om kort

tid når de tyske garnisoner her må gi seg i fangenskap eller blir tilintetgjort. En rekke viktige kanalhavner er alt i engelskmennenes besiddelse: Le Havre, Nieuwport, Ostende, Blankenberghe, Zeebrügge og Antwerpen; denne siste og største av havnene ble tatt overraskende i uskadt stand, men har ennå ikke kunnet brukes fordi tyskerne fremdeles behersker Scheldemunningen. Den kanadiske 1. og engelske 2. armé (general Dempsey) har også gått over Albertkanalen og støtt inn i Holland, Breda og Eindhoven er tatt og briterne står allerede ved grensebyene Nijmegen og Arnhem, mens 1. amerikanske armé (general Hodges) har gått gjennom det sørlige Belgia, tatt den viktige fastning Liège, passert Luxemburg og den 12. sept. støtt inn i Tyskland ved Aachen og Trier. Tredje amerikanske armé (general Patton) som i august gjennomførte de store, avgjørende omfatningsbevegelser med sine enorme panserstyrker, er bremsset noe opp i sin frammarsj av det gamle franske festningssystem ved Metz-Nancy, men har forsert Moselle og vil snart kunne settes inn i et stöt direkte mot Siegfriedlinjen også i denne sektor. Den 7. amerikanske armé (general Patch), som gjorde landgangen i Sørfrankrike sammen med de Tassignys store franske styrker (300 000 mann), har uten å møte alvorlig motstand kunnet forsere Rhone-dalen og har nå fått kontakt med 3. armé i Dijon-Besancon-området, slik at den tyske retrettvei gjennom Belfort-åpningen (Doubsdalen) er stengt.

Under den uordnede tyske retrett mot grensen ble styrkene ille tilredt av forfølgende fly og panseravdelinger, og store forband ble fanget i feller (ved Compiègne, ved Mons, ved Kanalkysten osv.), slik at tapene er blitt enorme. Man regner at armégruppene i nord har satt ut av spillet over 600 000 mann i falne, fanger og sårede, mens invasjonarméen sørfra har klart 75 000 og de franske innenriksstyrker 50 000; hertil kommer de innesluttede garnisoner i Bretagne, på Kanalkysten m.v. som man regner teller vel 100 000 mann. Med en samlet årelatning på ca. 800 000 mann er de tyske veststyrkers sammenbrudd totalt. At de tropper som har kunnet bringe seg i sikkerhet, har måttet la sitt materiell i stikken, gjør katastrofen enda verre. Det er den tyske Wehrmachts elite som her er tilintetgjort.

Det tyske forsvar i vest er nå knyttet til Siegfriedlinjen og dens forlengelse langs den hollandske grense til Kanalen. Denne linjes stridsverdi er meget tvilsom, da den er 5-6 år gammel og neppe er blitt modernisert, tvert imot er visstnok atskillig av dens artilleri demontert og enten satt inn ved Atlanterhavsvollen eller i øst. Vestvollen er ingen helt sammenhengende linje, men består av forter, bunkers, stridsvognssperringer o.l. i et belte som er 5-600 km. langt og har en dybde fra 50 til 100 km. Allerede disse dimensjoner røper en av forsvarsbeltets mest iøynefallende svakheter i den nåværende situasjon: det krever en større mannskapsstyrke enn det for tiden er tenkelig at Tyskland kan stille i marken. Man regner at noenlunde full bemanning vil kreve en armé på ca. 700 000 mann, og at hele den styrke Tyskland for invasjonen hadde til rådighet i vest, andro til 1,2 mill. mann. Når disse tropper er redusert med ca. 800 000 mann, står ikke mer enn 400 000 igjen; dertil kommer hva den nye "supertotale" mobilisering i Tyskland kan bringe til veie - det blir sikkert ikke tilstrekkelig, og i alle tilfeller blir det her tale om alt annet enn kampvante, hardføre og velutdannede tropper. Alt tyder også på at de allierte foruten en ganske betydelig tallmessig overlegenhet når over en knusende materiell overlegenhet (artilleri, fly, panser, flammekastere, pionerutstyr osv.). Når de under et angrep fra sjøsiden - ansett som den vanskeligste av alle offensivformer - kunne slå hull på den flunkende nye Atlanterhavsvoll, er det ikke sannsynlig at de i lengere tid vil bli hindret av Siegfriedlinjen som svarer til kravene fra 1938. Derfor kan kampene bli ganske harde; tyskerne kjemper jo nå med ryggen mot veggen, og de allierte har ikke lenger fordelen av samvirke med partisanavdelinger i fiendens rygg.

Pausen foran offensiven mot Tyskland ble forbausende kort. Alt etter vel en ukes oppladning - etter en offensiv som hadde tatt pusten fullstendig fra motstanderen - kunne de allierte armeer samle seg til de første stöt inn i Tyskland, et imponerende vitnesbyrd om deres revolusjonerende transport- og forsyningstjeneste. Å dømme etter de operasjoner som hittil avtegner seg, er de alliertes plan i første omgang å omfatte og bryte linjen i den nordlige flanke. Hovedstötet hittil har satt inn ved Aachen, som er omringet og passert. 1. amerikanske arme har her nådd Düren, bare 35 km. fra Köln og Rhinen. Også ved Trier og på en rekke punkter mellom Aachen og Trier er harde angrep satt inn, og i Holland har de britiske styrker, bl.a. gjennom en storstilet landsetning av tropper fra luften, trent videre nordover i Tilburg-Eindhoven-området. Hensikten med disse operasjoner later til å være å rette et stöt mot Siegfriedlinjens sikkert langt svakere, provisoriske forlengelse fra wesel langs den hollandske grense, enten det nå er meningen å forsøke et gjennombrudd ved sammenføyingsstedet eller å omgå den tyske flanke helt i nord.

I en større sammenheng kan man skjelne de første linjer i en stor dobbelt omfatningsoperasjon rettet mot Ruhr-området, "Tysklands industrielle hjerte". Den ene del av kjempetangen skyter ut mot Köln-området fra en basislinje mellom Aachen og Trier, den annen peker fra Limburg-provinsen over Maas-buen mot Rhinens løp i grensedistriktene.

Østfronten. Krigsskueplassene i øst er for nordavsnittets vedkommende i første rekke preget av en overordentlig oppladning for den hovedoffensiv som etter alt å dømme skal koordineres med angrepet på Siegfriedlinjen, mens utviklingen på Balkan etter Romanias og Bulgarias kapitulasjon og påfølgende oppslutning ved de alliertes side er preget av trappebevegelser som har avskåret retrettlinjene for de tyske Hellas-armeer og en ikke liten del av de styrker som står i Jugoslavia; i alt regner man med at ca. 20 divisjoner er avskåret.

Den siste tids begivenheter på det nordlige hovedavsnitt kan meget vel være første ledd i den avsluttende russiske offensiv. Russerne har for det første slått inn en truende kile i Bug-Narew-området hvor bl.a. det viktige knutepunkt Lomza er erobret, og har etter et forbigående tilbakeslag ved Warszawa igjen trengt fram til Weichsel i dette avsnitt og bl.a. erobret den polske hovedstads forstad i øst, Praga. De posisjoner russerne har tiltvunget seg, åpner muligheter for et farlig dobbeltstøt mot Østpreussen og det sentrale Polen. På den baltiske front, som tyskerne har satt meget inn på å holde, er det i de siste dagene satt inn kraftige russiske angrep etter hva tyske meldinger sier; Russerne står nå ikke mer enn omtrent en mil fra Riga, og man kan utvilsomt regne med heftige kamper i Estland og Latvia i den nærmeste framtid. For russerne lokker den mulighet å likvidere den store tyske Baltikum-armé på over 200 000 mann, som har fått sine forbindelsesslinjer landverts så godt som avskåret, og erobringen av Balticum vil gi dem betydelige sjøstrategiske fordeler i Østersjøen. For tyskerne gjelder det først og fremst å holde disse stillinger inntil isen hindrer krigsskipenes bevegelser, men det er vel et stort spørsmål om ikke krigen er avgjort innen det skjer.

I bruhodet ved Sandomierz på vestsiden av Weichsel kan man i den senere tid også konstatere øket russisk press, og man må formode at det her kommer et hovedstøt, i første omgang rettet mot Tarnów-Krakow, i annen mot det overordentlig viktige Övreschlesiske industri-område. Også på den galiziske front, langs grensen til Tsjekkoslovakia, er russerne offensivt virksomme, et faktum som ikke minst har interesse i samband med den alminnelige reisning i Slovakia; patriotene behersker her en vesentlig del av den viktige Vah-dalen og slettelandet øst for Bratislava. Hvis russerne trenger inn over Karpatene og Beskidene vil det her meget snart kunne oppstå situasjoner som blir høyst alvorlige for tyskerne; veien til Østerrike og Böhmen er ikke lang. Og bryter det tyske system sammen her, får det katastrofale følger for de styrker som alt nå har hendene fulle i Ungarn med å bremse opp de russisk-rumenske troppers framrykning over Øst-Karpatene og de Transsilvanske Alper.

I Romania er den russiske besettelse praktisk talt gjennomført i sin helhet, og den røde armé har i traktene sør for Jernporten fått kontakt med Titos jugoslaviske partisaner, slik at de tyske styrker i Hellas har fått sin retrettlinje opp gjennom Vardar-dalen og videre via Nisj-Beograd avskåret. Den annen mulige retrettvei, gjennom Struma-dalen over Sofia er også ubrukelig etter den russiske besettelse av Bulgaria. Dette land søkte frø med vestmaktene (det hadde ikke krig med Sovjet) på grunnlag av at det skulle vende tilbake til nøytraliteten etter i vel tre år å ha vært Hitlers lydige vasall og hjelper på Balkan, samtidig som det antagelig søkte å få beholde noe av det territoriale rov det hadde sikret seg i aksens storhetstid. De allierte var imidlertid ikke fornøyd med et slikt tilbud, og det endte med at også Russland erklærte Bulgaria krig. Bulgaria kapitulerte omgående og erklærte Tyskland krig, og russerne har nå besatt praktisk talt hele landet. Dermed er alle veier nordover stengt for de tyske styrker i Hellas, og det tjener neppe noen hensikt at de nå omsider har fått ordre om å rømme Kreta og øyene i Egeerhavet.

Den russiske oppmarsj på østfronten ser slik ut: Lengst i sør (Romania, Bulgaria, Transsilvania) står Tolbjukins tredje og Malinovskis annen ukrainske armé. I Sørpolen, på den galiziske front, står Konjevs første ukrainske armé. På det polske midtavsnitt står Rokossovskis første hviterussiske armé, i Lomza-avsnittet Sakharovs annen hviterussiske og ved Østpreussens grense Tsjernajakovskis tredje hviterussiske armé. I Balticum står fra sør mot nord 1.-3. baltiske armé, under Bagramian, Jermenko og Maslennikov. Det er 8 russiske arméer på i alt 170 divisjoner eller 2 mill. mann, og det forlyder at russernes siste oppmarsjbevegelser har brakt fram til fronten ytterligere 1 million mann i friske tropper; til dette kommer etappe og reserver. I alle tilfeller er det på det rene at russernes oppladning er av dimensjoner

som stiller alle deres tidligere anstrengelser i skyggen. Hva har tyskerne å møte dem med? Man regnet for sommeroffensiven med at tyskerne på de sentrale frontavsnitt i øst hadde 1 3/4 - 2 mill. mann, men alt den russiske offensiv i Hvitøstland fra 23. juni av førte til en katastrofal årelating av disse styrker; på seks uker tapte tyskerne 591 000 i falne og 200 000 fanger. Legger man til de hardt sårede, kommer man til det resultat at tyskerne på sentralavsnittet bare har ca. 1 million mann igjen, og det stiller seg sikkert ikke gunstigere med styrkeforholdet i sør, i Ungarn, Jugoslavia og Hellas; den russiske offensiv mot Romania i august førte bl.a. til at hele "Heeresgruppe Süd" under Friesner ble tilintetgjort, og det er lagt en forsvarlig sperring mellom Hellas-armeen og de tyske styrker i sentralavsnittet. Når stormen fra øst setter inn for alvor, kan man derfor vente seg en ganske rask og sensasjonell utvikling.

Om det i tillegg til en russisk storoffensiv på sentralavsnittet og i Baltikum vil komme et større angrep fra sør, gjennom Ungarn mot Østerrike, Tsjekkoslovakia og Sörtyskland, er ennå ikke klart, heller ikke om en slik offensiv i tilfelle vil få deltagelse fra større vestallierte styrkers side. Militært sett har denne stötretning den ulempe at man må operere over lange bakre forsyningslinjer i strök hvor kommunikasjonene er meget mangelfulle, men politisk har fronten den fordel at man spekulerer i et ungarsk frafall fra Berlin og regne både med komplikasjoner i Østerrike og tsjekkoslovakisk partisanvirksomhet av betydelige dimensjoner. Situasjonen i Ungarn er meget labil; landet er kommet i en fortvilet situasjon ved den tyske okkupasjon og Romanias skifte av side i krigen. Ungarerne hadde håpet å kunne bli de første som sluttet fred med de allierte, men landet er i stedet blitt Hitlers siste vasall og har ved sin sendrektighet og passivitet overfor den tyske besettelse i våres fått oppleve at arvefienden Romania har fått løfte om en vesentlig del av det omstridte Transsylvania og nå holder på å sette seg i besiddelse av det med russisk hjelp. Situasjonen førte til regjeringsskifte i Budapest, idet general Lakatos avløste quislingen Sztojay. Den nye regjering er hverken utpreget protysk eller antitysk, den betyr nærmest en ungarsk konsentrasjon, et militær-regime som har fått den ytterst delikate oppgave å redde landet ut av et håplöst dilemma. Det kan hende at det derfor kommer til å spille et høyt spill. Og tyskeres situasjon i Ungarn, med 3 divisjoner å stanse angrepet sørfra med og et regime de ikke kan stole på, er lite misunnelsesverdig.

Som en refleks av det tyske sammenbrudd på Balkan kom også endelig i nord den lenge ventede finske anmodning om våpenstillstand den 2. sept. Ilden opphørte den 4. sept. Russerne stilte som betingelse for overhodet å forhandle at finnene skulle bryte med Tyskland (hva de gjorde) og sørge for å få de tyske tropper ut av landet innen 15. sept. Denne siste oppgave har finnene hittil ikke løst, og det lar til at tyskerne i nord akter å sette seg til motverge hvis deres langsomme retrett mot norske-grensén blir hindret. I hvilken utstrekning russerne vil forlange finsk våpnet innsats og finnene vil imøtekomme dette krav, er ennå uklart, men situasjonen er i høy grad spent. Russerne vil neppe finne seg i at tyskerne blir i landet ut over den fastsatte frist, og finnene kan vanskelig ødelegge sine forhandlingsønsker ved bare å være tilskuere. Aksjoner fra vestalliert side mot Nordnorge for å avskjære de retirerende tyske styrker er også en ganske nærliggende mulighet.

Betydningen av at Finland går ut av krigen ligger på det nåværende tidspunkt kanskje først og fremst på det psykologiske område; det er et enormt prestisjetap både overfor den tyske hjemmefront og overfor det vaklende Ungarn, fordi Finland var den siste noenlunde frivillige vasall Hitler hadde. Russerne vil også etter likvideringen av den lange finske front få frigjort styrker, og under det forestående slag om Balticum, hvor tyskerne er så avhengig av sjøverts transporter, kan det få stor betydning om russiske flåtestridskrefter bryter sperringen i Finskebukta og går ut i Östersjøen.

Italiafronten. De allierte styrker har slått hull på Gotha-linjen i Adriaterhavsavsnittet, men framrykningen er langsom og vanskelig, ikke minst p.g.a. terrengforholdene. Fronten i Italia er imidlertid i den nåværende situasjon av temmelig sekundær betydning, men det er verdt å legge merke til at vestallierte styrker - både sjø-, luft- og landstridskrefter - i ganske stor målestokk er satt inn på Balkan via Dalmatia og på meget effektiv måte understøtter Titos operasjoner. Innsatsen av markstridskrefter er så stor at det fra alliert hold er blitt talt om en invasjon på Balkan.

Luftkrigen. De siste uker har brakt et nytt voldsomt crescendo i de alliertes flyinnsats, og utviklingen er nå kommet så langt at man faktisk kan si de har luftherredømmet i Europa. Over frontene i vest er den tyske flyinnsats så svak at den ikke engang kan løse rekognoserings-oppgaver på en tilfredsstillende måte, langt

mindre gripe inn i operasjonene på bakken eller rette slag mot de alliertes oppmarsjlinjer og transportveier. På den annen side har de alliertes taktiske fly ydet styrkene på bakken en uvurderlig støtte; konsentrerte bombaredementer, hvor bombeveikter på 5-6000 tonn ad gangen ikke er noen sjeldenheter, har åpnet veien for panser og infanteri hvor tyskerne har forsøkt å bite seg fast, de tyske sambandslinjer er blitt fullstendig ødelagt av bombingene, og troppekolonnene under retretten har vært konstant forfulgt og angrepet på det føleligste fra luften. Samtidig har de allierte med minimale tap kunnet opprettholde en strategisk bombing av tyske industrimål på høyde med de heftigste angrep i tiden før invasjonen, og angrepenes tyngde kommer til å vokse i takt med overtagelsen av franske og belgiske flyplasser tett innpå den tyske grense.

Østen. I Stillehavet øker de amerikanske framstøt mot det indre japanske forsvarsbelte, med flytokter mot Bonin-øyene, Filippinene og til dels også selve Japan (Yawata-stålverkerne på Kiushiu), og de siste dagers landgangsoperasjoner mot Molukkene (Halmahera), Jap- og Palau-øyene betegner det siste forberedende skritt for den store operasjon mot Filippinene setter inn.

vVv

3 paroler fra Hjemmefrontens Ledelse:

Til bøndene.

Ernærings-situasjonen har stadig forverret seg for det store flertall av folket og er nå med mangel på poteter blitt kritisk. Det gjelder derfor om at folkets potetforsyning sikres og det straks potetene tas opp. Sørg derfor for at alle anvisninger til det sivile forbruk blir omgående ekspedert. Jo raskere potetene kan komme frem til forbrukerne desto sikrere og bedre. Alle bør om mulig få det de har rett til.

Sørg videre for betryggende lagring og sikkerhet for det kvantum dere skal ha til dekking av eget forbruk og til settepoteter. Gode frostfrie jordhuler som er høvelig ventilert er et godt, brukbart lagringssted.

Potetavlingen er i år liten, og derfor skal først og fremst det alminnelige sivile forbruk og settepotetkvantumet dekkes og sikres.

Arbeidsmobiliseringen.

I disse dager har en rekke bedrifter og etater fått en meddelelse fra Reichskommissar om at vedk. bedrift som ansees livsviktig skal fylle ut et skjema med navn og data for alle som tilhører årskl. 1924 for at Reichskommissar kan sørge for at disse ikke blir utskrevet. Denne negative registrering tyder på at det forestår utskrivning av årskl. 1924. Henvendelsen kan se bestikkende ut, men den må ikke besvares da fronten dermed kan brytes. Myndighetene kan ved disse oppgaver skaffe seg oversikt over hvor mange eldre det må skaffes for å erstatte de unge, og dette vil lette makthavernes registreringsforsøk. Bli endel årsklasser utskilte, vanskeliggjør dette situasjonen for de andre. - Krigs- og livsviktige bedrifter bør ikke søke å skaffe seg generell fritakelse for sine funksjonærer, men oppta arbeidet med å anke og søke å få hver enkelt fritatt. Dette vil også gjøre fronten bredere. De mange anker vil skaffe registreringen masse arbeid. Parolen er: Ingen spørsmål om registrering til nasjonal arbeidsinnsats besvares, intet skjema fylles ut. Gjør felles front mot registreringen.

Til knottprodusentene.

Drivstoffsituasjonen for okkupasjonsmakten her i landet er nå ytterst prekär. Tilførselene av drivstoff utenfra stopper opp, og de tyske lagre av bensin og olje innen landet er blitt sterkt minsket av de mange vellykkede sabotasjeaksjoner. - I begynnelsen av denne måned rekvirerte okkupasjonsmakten 165 000 hl. generatorknott. Den har i disse dager forlangt ytterligere 650 000 hl! Dessuten skal Vinmonopolets lagre av sprit, ca. 850 000 liter plus en overveiende del av den løpende spritproduksjon denatureres og brukes til motorbrensel. På bakgrunn av dette må en lese kunngjøring fra Landbruksdepartementet av 25. august om å åpne adgang for flere til å begynne fremstilling av generatorknott. - Det må være klart for enhver at drivstoffene er av avgjørende militær betydning for tyskerne. De knottfabrikker som i sin tid ble anlagt for å tilfredsstille vesentlig norske behov, må nå være klar over den endrede situasjon. Det er enhver produsents og forhandlers plikt å sabotere tyske leveringer i størst mulig utstrekning, og på den annen side sørge for at transporten av matvarer, brensel etc. til den norske befolkning kan fortsette. - Nystarting av knottfabrikker, eller utvidelse av produksjonen på de fabrikker som er i gang, er forbudt! De som bryter denne parole vil i nær fremtid få et alvorlig oppgjør med norske myndigheter.

vVv

Fra Hjemmefrontledelsens bondegruppe:

Svartebørs.

Vi har tidligere flere ganger advart de bønder som ågrer med sine produkter. Denne ågring er en forbrytelse, og den skader den norske bondestand sterkt ved innen de andre befolkningslag å opparbeide en motvilje mot bonden. Vi blir ikke lenger bare stå-

ende med advarsler, men sørger nå for at disse ågerkarler blir notert for å dra dem til ansvar etter krigen. Dette blir besørget av representanter for det store flertall av bønder som ikke driver med svartebørs og som er fullt klar over de skjebnesvangre følger denne svartebørsvirksomhet kan få for den norske bondestand i fremtiden, selv om disse ågerkarler bare utgjør et lite mindretall.

Du bonde som driver denne avskyelige ågring, har ingen akseptable unnskyldninger for din handlemåte. Du vet godt at salg utenom rasjoneringsringen bare kan forsvares når dette skjer til de vanskeligst stillede deler av befolkningen som en ren hjelpeaksjon, og du vet godt hva du med rimelighet må ha for varene for å dekke produksjonsomkostningene. Tar du mer er du en forbryter som vi i den samlede bondestands interesse skal vite å ramme i sin tid. Du plikter å vite at når du har basert din jordbruksdrift på å selge en vesentlig del av dine produkter utenom rasjoneringsringen for å oppnå en god fortjeneste, da har du på denne måte tilvendt deg en kapital som ikke er din og som samfunnet etter krigen ikke bare har rett til, men også plikt til å inndra. Din omsetning utenom rasjoneringsringen skal bare være en hjelpeaksjon. Det gir deg selvrespekt og et godt omdømme. Driver du det for vinnings skyld, er du ute i sumpen og ikke verd å bære navnet norsk bonde. En dag henger du også gjerne nede ved en tysk leirplass og selger dine varer til fienden. Da er du blitt en uforfalsket landsforreder. Hold derfor opp med din ågring.

Flertallet av de norske bønder forakter de som ågrer med matvarer likegyldig enten det er bønder, handelsmenn eller andre. De forakter også den store flokk som tråler bygdene og kjøper praktisk talt til hvilkensomhelst pris. Man er klar over at disse og de som ågrer er jevnbyrdige forbrytere. Disse oppkjøperer er vanskeligere å få notert, men også dette skjer for å få et renslig oppgjør. Mange driver som oppkjøperer for fienden og for den svartebørs som betjener seg av tjuveslakterne.

Bønder, sett en stopper for dette uvesen! Noter den som driver med åger og den som frister med den høye betaling. Gi dem den behandling de fortjener.

Det er det gode forhold mellom land og by som står på spill. Derfor vil vi også feste oppmerksomheten ved at vi bønder skal effektivt bekjempe den nokså utbredte misbruk fra handelsmanns side ved å forlange å få kjøpe våre produkter utenom rasjoneringsringen for å selge bonden varer mot alminnelig anvisning. Dette blir, så merkelig det kan høres, også lagt bonden til last i det alminnelige omdømme: Han kan nemlig ved hjelp av sine produkter skaffe seg slike varer som det alminnelige folk ikke kan oppdrive.

Bønder, bekjemp svartebørsen, men hjelp der dere kan og det trengs!

vVv

I den første fase av okkupasjonen ble den sivile motstand stort sett organisert innenfor de enkelte yrker. Dette var en naturlig følge av at tyskerne og deres norske håndlangere prøvde å gjøre yrkessambåndene til sine redskaper i nazifiseringen. Hvert yrke kom derfor til å føre sin egen kamp etter sine spesielle retningslinjer. Denne organisasjonsform hadde sin store verdi. Medlemmene av yrket kjente hverandre, de visste hvilke menn var best skikket til å lede motstanden, de var bundet sammen ved gammel solidaritet, og de visste hvor langt en kunne gå. Men den faglige oppbygning av hjemmefronten hadde også sine farer. Kontakten mellom de enkelte yrker var ikke alltid den beste, og noe av den gamle laugsånd snek seg inn i vår kamp. Folk aksepterte de paroler som gjaldt deres eget fag, mens de følte seg langt mindre forpliktet av dem som var rettet til hele det norske folk. Etterhvert som kampen skiftet karakter og hovedtyngden ble lagt på de nasjonale paroler, skapte denne innstilling ofte de største vanskeligheter for hjemmefrontens ledelse. Vi vet hvor lenge det varte for f.eks. parolene om arbeidsinnsatsen trengte igjennom og ble følt som bindende.

I de siste månedene har krigen rykket oss nærmere inn på livet, og den innsats som nå kreves, er i større monn enn for en krigsinnsats. Dette gjelder både den passive motstand som vi hittil har ført, og den aktive som er forberedt og nårsomhelst kan settes inn. Den passive motstand går nå vesentlig ut på å hindre fienden i å utnytte vårt menneskemateriell og våre økonomiske resurser til sine formål. Vi nekter å la oss mobilisere enten det er til krigstjeneste eller tyskerarbeid, og vi gjennomfører konsekvent den stille sabotasje i alle dens former.

Samtidig må vi innstille oss på kravene om aktiv innsats. For mange vil et slikt krav komme som en forløsning. Vi kan ikke vente, og gode nordmenn vil heller ikke ønske, at vi skal få vår frihet tilbake uten egen medvirkning som en gave utenfra. Våre hjemmestyrker står ferdig oppsatt og venter bare på signalet til aksjon. Vi vet at de hver dag håper at dette signalet vil komme, og at de da vil gjøre sin plikt. Men også de andre som ikke er militært organisert, må innstille seg på at hjemmefrontens ledelse vil sette igang aksjoner av en voldsommere karakter enn dem vi hittil har opplevd. Våre fiender er trengt opp i et hjørne, de er desperater og kan gripe til desperate midler. I så fall må vi svare i det eneste språk de forstår. Vi kan ikke forholde

oss passivt om tyskerne går til mobilisering, til massehenrettelser eller massedeportasjoner av norske borgere, til omfattende ødeleggelsér av våre økonomiske verdier osv. Et våpen som i slike situasjoner kan komme på tale, er generalstreik.

Overfor slike muligheter må grensene mellom yrkene falle. I dag er vi ikke arbeidere, prester, advokater, lærer osv., idag er vi først og fremst nordmenn, og vi plikter å sette inn alt, også utenfor den krets hvor vi sedvanlig arbeider. Det er godt å følge parolene, men det er ikke nok. Hver mann må gjøre sin innsats for også å få andre til å følge dem, og han må forberede seg i tide på å kunne gjøre dette effektivt. Dette er ikke en stor handling, det er en enkel plikt mot vårt land.

vVv

Varig fred?

Fredsproblemene kommer stadig mere i forgrunnen. De forenede nasjoner har lenge arbeidet med økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle spørsmål. Men alle er de avhengige av det sentrale problem: Hva kan det gjøres for å sikre en varig fred?

21. august i år møttes representanter for de tre stormakter Storbritannia, USA og Sovjetunionen i Dumbarton Oaks, Washington, for å drøfte dette spørsmål. Vedtak om en slik konferanse ble truffet under konferansen i Moskva i oktober 1943 mellom de samme staters utenriksministre. En representant for Kina skulle ha deltatt, men det later til at denne først kommer til å delta i drøftelsene etter at de 3 andre "store" er blitt enig om det forslag som skal forelegges deres regjeringer. De små stater er ikke representert ved konferansen, noe som har vakt sterk kritikk fra mange hold. Det har imidlertid vært gitt forsikringer om, bl.a. av utenriksminister Hull, at den plan som de "store" blir enig om, vil bli forelagt de forente nasjoner som så skal treffe endelige vedtak. Programmet for konferansen innskrenker seg vesentlig til å skape en fredsorganisasjon.

Forhandlingene i Dumbarton Oaks har vært meget hemmelighetsfulle. Man kjenner bare til hovedtrekkene i det amerikanske og engelske forslag, og at det russiske forslag er meget lite detaljert, mens det kinesiske er mere detaljert enn noen av de andre. Den britiske og russiske delegasjon er kommet til enighet om forslag til en fredsorganisasjon. Statssekretären i det amerikanske utenriksdepartement, Stettinius, har uttalt at forslaget ikke gir det amerikanske direkte tilslutning. Det britisk-russiske forslag går ut på å opprette en forsamling av "representanter for alle fredselkende nasjoner, bygget på prinsippet om suveren likestilling." Videre skal det opprettes et råd, med få medlemmer. Ved siden av representanter for stormaktene skal rådet også ha noen periodisk utnevnte delegater for andre stater. Forøvrig skal det skapes effektive midler til bilegging av tvister, bl.a. en internasjonal domstol. Disse punkter er i full overensstemmelse med det amerikanske forslag, så den avvikelse som Stettinius har nevnt, må ligge i punkter som det ikke er offentliggjort noe om. Amerikanerne foreslår at rådet skal kontrolleres av de fire store. Det understrekes at USA ikke har planer om verdensdiktatur av de fire store, men mener at forsamlingen som skal ha med representanter for alle nasjoner, bør ha begrenset myndighet. Denne forsamlings oppgave skal være å støtte rådet når "dette krever at alle land deltar" for å gi rådets handlinger virkning. Rådet skal ha fire permanente medlemmer (de fire store) plus 7 andre. Det skal i første rekke være ansvarlig for fredelig bilegging av internasjonale tvister og for nasjonenes sikkerhet. I spørsmålet om forholdsregler mot aggresjon må de fire permanente medlemmer være enige og det må dessuten være flertall i rådet. Det opprinnelige engelske forslag avviker fra det amerikanske i at rådet bare skal ha fem medlemmer, de fire store og Frankrike "når landet atter trer inn i stormaktenes krets". Rådet skal "i hovedsaken ha rådgivende beføyelser", og også etter dette forslag hovedsaklig forhindre agresjonsforsøk. Det sovjetrussiske forslag er som nevnt meget lite kjent, men en kjent sovjetautoritet i internasjonale spørsmål, N. Malinen, har i en russisk publikasjon gjort rede for sitt syn på arbeidet med en fredsorganisasjon, og man kan vel gå ut fra at dette syn også er det offisielle sovjetrussiske syn. Også han understreker at "ansvaret for freden ikke skal deles opp mellom 60 stater men hvile på de fire store nasjoner".

Det er åpenbart meningen at drøftelsene på dette stadium skal behandles med diskresjon, og mere eller mindre løsrevne uttalelser fra ansvarlige kretser er selvsagt ikke ment som bindende tilsagn. Hva det synes å være et sikkert resultat av drøftelsene i Washington er dette: Tanken om et Nasjonenes Forbund opprettholdes. Forbundets organer blir rådet og forsamlingen. Rådet beherskes av Storbritannia, USA, Sovjetunionen og China. Spørsmålet om de små staters representasjon i rådet er ennå ikke avklart. Rådets fornemste oppgave er å avverge agresjon fra stridbare stater. I forsamlingen er alle nasjoner med. Dens funksjon er temmelig uklar, men det synes som om den vesentlig er tildelt en rådgivende oppgave. Videre synes det å være enighet om opprettelse av en internasjonal domstol, mens tanken om en internasjonal politistyrke er

helt oppgitt.

Spørsmålet om det denne gang skal lykkes å skape en god varig fred avhenger for det første av enighet og godt samarbeide mellom stormaktene og for det annet av et godt forhold mellom stormaktene og småstatene. Løsningen av det første spørsmålet er en absolutt betingelse for varig fred. Løses det første spørsmålet, men ikke det andre, vil det kanskje kunne skapes en forholdsvis varig fred, men ingen god fred, m.a.o. ikke virkelig fred. Lykkes det å løse begge spørsmål, vil freden bli god og varigere.

Det ømme punkt i forholdet mellom stormaktene er forholdet mellom Sovjetunionen på den ene side og Storbritannia og USA på den annen. På tross av det gode samarbeide under krigen er det neppe tvil om at Sovjet fremdeles er temmelig mistenksom overfor vestmaktene. Storbritannias og USAs nektelse av å godkjenne det nye Russland, utestengningen fra Folkeforbundet, ignoreringen av Russland ved Münchenavtalen osv. er nok ikke glemt. Og en vet ikke om omvurderingen av Russland i England og Amerika vesentlig er et krigsfenomen, det er igjen meget avhengig av om modifiseringen av det russiske syn på mange områder er av taktisk eller prinsipiell karakter. I tillegg til de sterke interessemotsetninger det alltid vil være mellom stormakter kommer altså også de ulike livssyn. Men tross motsetningene tyder alt på at et samarbeid mellom stormaktene fremover skal kunne lykkes. Viljen synes å være god og det er det avgjørende. Moskvakonferansen og konferansen i Teheran var kraftige steg i den riktige retningen.

Det er naturlig at det er det annet spørsmål, forholdet mellom stormaktene og småstatene som ligger de små nasjoner mest på hjertet. Men en må ikke glemme at et godt forhold stormaktene mellom er en absolutt betingelse for fred. Småstatene må derfor av all makt søke å jevne ut motsetningene mellom stormaktene. Og de små nasjoner har sikkert også store muligheter som bølgebrytere hvis de lar sin utenrikspolitikk bestemmes av dette syn. Den første betingelse for at småstatene skal kunne bidra til å løse denne oppgaven, er full suverenitet. Intim tilknytning til en bestemt stormakt må også unngås hvis dette går ut over en annen stormakts interesser. Det er langt viktigere at det oppnås enighet og etableres et godt samarbeid med de store enn at de små får være med i drøftingen av fredsorganisasjon fra første stund. Dersom stormaktene på dette tidlige stadium ønsker å drøfte en fredsorganisasjon alene for lettere å komme til enighet og legge et bedre grunnlag for videre drøftinger på bredere basis, bør de små nasjoner ingen innvendinger reise mot denne fremgangsmåten. Skulle 50-60 stater delta i disse preliminare drøftelser ville sjangsene for enighet være uhyre små. Det er falt en rekke uttalelser fra ansvarlig hold som går ut på at de fire stormakter ikke har til hensikt å utøve noe diktatur over de små stater. Roosevelt og særlig Hull er vel de som sterkest og oftest har gitt uttrykk for dette. Som tidligere nevnt er dette syn uttrykkelig understreket i det amerikanske forslag. I en tale 16. november 1943 uttalte Stalin at Sovjetunionen sammen med sine allierte skulle hjelpe Europas folk med å gjenopprette sine stater og gi dem full rett og frihet til selv å velge sin statsform. Sovjetunionen skulle være med på å "opprette et varig økonomisk, politisk og kulturelt samarbeide mellom Europas folk, et samarbeide som er basert på gjensidig tillit og hjelp". Eden har uttrykkelig sagt at det ikke er fare for noe stormaktsdiktatur og Churchill har gitt uttrykk for det samme. I beslutningen fra møtet i Teheran mellom Roosevelt, Stalin og Churchill heter det at de representerte makter "kommer til å søke samarbeide og vente hjelp fra alle land, store og små, likesom våre egne i hjerte og sinn ønsker å rydde ut tyranni og slaveri, undertrykking og intoleranse." Dette skulle være klare uttrykk for vilje til samarbeide og til respekt for de små lands rettigheter. Det er rimelig og riktig at de små stater har vært på vakt overfor de store, men det synes ikke å være noen grunn til å mistenkeliggjøre stormaktenes arbeide for å skape grunnlag for en varig og virkelig fred.

Ved en lunch i den utenlandske presseforening i London den 7. juni i år uttalte kong HAAKON: "I den nye organisasjon skal alle stater, store som små, spille sin rolle, men vi må bli spurt og vi må delta i beslutningene og ikke stilles overfor fullbyrdede fakta. Vi er dog rede til å la de store statene spille dem rolle som de har rett til." Kong Haakons syn er det norske syn på saken. Det blir sikkert delt av alle de små landene, og skulle ikke komme i motsetning til stormaktenes interesser. Blir den nye fredsorganisasjonen bygget på et slikt prinsipp, skulle det være godt håp om en varig fred.

vvv

Fransk frigjøring.

De alliertes strålende seier i slaget om Frankrike skyldes ikke minst det ypperlige samarbeid mellom invasjonstroppene og den franske motstandsbevegelse, både de aktive militære grupper og befolkningen forøvrig. Deres uredde, velorganiserte og disiplinerte innsats bidro i høy grad til å sette de tyske styrker ut av spillet, gjorde det mulig å gjennomføre befrielsen på forbausende kort tid og reduserte betydelig dens

omkostninger både i menneskeliv og materielle verdier. Bortsett fra området ved selve bruhodet i Normandie, hvor det gikk sterkt ut over enkelte byer, kostet felttoget forbausende lite av franske liv og fransk eiendom. Det viser betydningen av en vel forberedt motstandsbevegelse i alle okkuperte land, og eksemplet fra Frankrike kan gi også oss mange verdifulle lærdommer.

På grunnlag av direktivene til den franske motstandsbevegelse og meldingene om dens innsats kan man danne seg et ganske godt inntrykk av hvordan det hele løp av. Straks invasjonen begynte, ble det fra den allierte overkommando sendt ut generelle forholdsregler for befolkningen i Frankrike (som i de andre besatte land); disse retningslinjer gikk ut på at befolkningen i første omgang skulle holde seg i ro og utføre sitt vanlige arbeid, hvis man ikke hadde fått særlige instruksjoner ad annen vei. En forhastet reisning av hele folket kunne forsinke frigjøringen i stedet for å påskynde den. I et opprop fra den provisoriske franske regjering i Alger (de Gaulle-myndighetene) het det at alle franske menn var mobilisert for frigjøringskampen fra og med invasjonssdagen, men de sivile ble heller ikke her oppfordret til å gripe åpent inn i kampen. De skulle ha som oppgave å sabotere i det stille, de skulle hjelpe innenriksstyrkene og de allierte fallskjermjegere og ellers sinke tyskerne dersom det var mulig.

De aktive militære styrker i Frankrike - "Armée de la Resistance" og "Le Maquis", nå slått sammen under betegnelsen "Forces Françaises de l'interieur" (FFI) - fikk sine spesielle instruksjoner, dels gjennom kringkastingen, dels direkte og hemmelig fra den allierte overkommando gjennom de spesielle organer. Både de åpne direktiver og rapportene om FFIs virksomhet viser tydelig at hovedangrepene ble satt inn mot de tyske sambandslinjer, jernbaner, veier, bruer, lokomotiver og annet rullende materiell, oljelagre, telefon- og telegraf-linjer osv. I endel tilfeller - særlig i kampens senere faser - ble det også satt inn angrep fra FFIs side mot tyske troppeavdelinger direkte, men det hovedinntrykk man får, er at de indre styrker etter den allierte overkommandos mening egner seg bedre til å forsinke tyskerne enn til å drepe dem og at de gjør best nytte ved den mer indirekte innsats.

I invasjonens første kritiske fase, da det gjaldt å sikre bruhodet og hindre at tyskerne ved å kaste fram sine operative reserver i en fart fikk drevet de allierte på sjøen igjen før de hadde ordentlig fotfeste, spilte FFI en meget viktig rolle ved siden av og i samarbeid med det allierte flyvåpen når det gjaldt å bryte de tyske kommunikasjonslinjer og sinke framføringen av troppene på alle måter. Et viktig trekk man i denne forbindelse bør merke seg, er at alle franskmenn som arbeidet i transport-etatene fikk ordre om å sabotere tyske transportere i så stor utstrekning som overhodet mulig; en kan derfor nærmest regne disse grupper av folket med til de aktive styrkene. De åpne instruksene fra general Eisenhower begynte alt selve invasjonssdagen og ble gjentatt og supplert siden. Funksjonærene og arbeiderne i jernbane, veivesen, kanalvesen osv. fikk ordre om med alle midler å hindre tyske transportere, enten de gikk fram over hovedlinjene eller ble forsøkt presset fram over sidelinjer. FFI fikk ordre om å hjelpe til med dette arbeidet, men alle andre ble bedt om å holde seg unna og overlate arbeidet til "fagfolkene". Senere ble ordrene differensiert noe: jernbanefolk i kampsonene ble således skilt ut som en egen gruppe, de skulle ikke sette alt inn på å sabotere til siste øyeblikk, men trekke seg ut av kampen og holde seg skjult slik at de kunne stå til de alliertes disposisjon så snart området var befridd. Det samme gjaldt f.eks. dokkarbeiderne i Cherbourg, fabrikk- og verkstedsarbeidere og fabrikkieiere; de skulle forsøke å hindre tyske ødeleggelsesverk og ellers forsøke å komme seg igjennom kampdagene så de kunne stå til tjeneste for de allierte etterpå.

I en senere fase av slaget om Frankrike, da bevegelseskrigen var kommet i gang og de allierte gjennomførte sine store omfatningsoperasjoner, spilte også FFIs angrep på sambandslinjene en meget viktig rolle, 1) fordi de hindret tyskerne i å gjennomføre de raske troppeforflytninger som var nødvendige for å møte stadig nye trusler i flanke og rygg, 2) fordi aksjoner mot telefon, telegraf osv. sterkt reduserte effektiviteten av den tyske underretningstjeneste, slik at overledelsen - som bare i liten grad kunne nyttiggjøre seg flyrekognosering p.g.a. underlegenheten i luften - for en stor del måtte treffe sine disposisjoner i blinde, og 3) fordi den tyske hærledelses muligheter for å få sine ordrer raskt og hemmelig fram til de enkelte forband ble sterkt beskåret, noe som i høy grad vanskeliggjorde et samlet, planmessig forsvar; betydelige styrker måtte treffe sine disposisjoner på egen hånd og uten oversikt over situasjonen i sin helhet.

I en ennå senere fase av kampene kom FFIs aksjoner direkte mot tyske styrker til å spille en stor rolle. Det var særlig etterat det tyske forsvar var begynt å bryte sammen. Ved å gå til angrep mot tyske nøkkelstillinger, f.eks. trafikk-knutepunkter, og besette dem, avskar FFI ofte betydelige tyske styrker fra deres retrettveier. Likeså har det vært av stor betydning at opprenskingsoperasjoner (overfor både tyske avdelinger og franske quislinger) i stor utstrekning har kunnet overlates til FFI, slik at de

Allierte styrker ikke har behövd a avse folk og tid til disse oppgaver, men har kunnet föreför offensiven videre i fullt tempo. At franske organer de fleste steder straks har kunnet overtta siviladministrasjonen har virket i samme retning. FFIs befrielse av Paris var naturligvis muliggjort ved invasionsstyrkenes operasjoner som truet med å omringe byen, slik at tyskerne alt hadde oppgitt tanken på å holde den i noen lengere tid da friskarene slo til. Men også denne aksjon er et vitnesbyrd om hvordan et okkupert lands underjordiske armé kan avlaste invasionsstyrkene og om at resolutt handling i det rette öyeblikk både kan påskynde befrielsen og skåne såvel liv som eiendom. Et frontalangrep mot Paris utenfra ville ha medfört det mangedobbelte offer.

Blant andre oppgaver de indre styrker har löst i Frankrike og Belgia, er direkte sabotasje mot den tyske krigsindustri. Det er bl.a. meldt fra Frankrike at FFI-styrkene har sprengt fabrikker i luften flere steder, men denne side av virksomheten er ikke blitt viet särlig stor oppmerksomhet i kommunikeer og instruksjer. - Av stor betydning har det også i forskjellige tilfeller vört at friskarene har kunnet hindre tyske ödeleggelsesarbeider under retretten (sprengninger av bruer, havneanlegg osv.) på tidspunkter da de allierte tropper umiddelbart etterpå har kunnet nyttiggjöre seg dem.

Alt i alt viser begivenhetene på vestfronten hvilken betydning friskare-operasjoner i fiendens rygg kan ha under frigjöringen av et besatt land. De ofre motstandsbevegelsen må ta på seg, oppveies langt av de fordeler både de allierte tropper og landets egne innbyggere har av hjelpen. Heller ikke skal man undervurdere den betydning det har för et lands selvaktelse og nasjonale bevissthet at dets egne styrker deltar aktivt i frigjöringsverket, bærer sin del av byrdene, og ikke bare mottar friheten og selvstendigheten som en gave utenfra. De franske friskarers bedrift i Paris har vel mer enn noe annet bidradd til å gjengi franskmennene selvtillit og selvaktelse etter katastrofen i 1940 og den forsmedelse som er knyttet til navnet Vichy.

Det er grunn för oss i Norge til å legge oss disse erfaringer på sinne. Vår time kan også snart komme. Det er enhver s plikt å forberede seg så godt det er gjörlig, både fysisk og psykisk. I ventetiden gjelder det framför alt å vise beherskelse og i nöye overensstemmelse med ordrene fra överkommandoen, unnlate overilte aksjoner som på et för tidlig tidspunkt kan avdekke organisasjonene og utsette dem för å bli revet opp. Disiplin er det förste bud. Men når så dagen kommer, gjelder det at også offerviljen er tilstede.

vVv

Norges frigjöring.

Hva med Norge? Den allierte överkommando har meldt at også frigjöringen av Norge nærmer seg. Det er dem som har oppfattet dette som et varsel om invasjon, men hverken ordvalg eller sund fornuft gör en slik slutning berettiget. Überkommandoen röper selvsagt ikke planene för en eventuell invasjon i Norge. Vi gör nok derfor rett i fremdeles å regne med disse 3 mulighetene: 1) Alliert invasjon, 2) Tysk kapitulasjon og 3) Tysk evakuering.

1) Alliert invasjon. Det er klart at en invasjon ikke kan gjennomföres av de norske styrker alene. En invasjon av Norge må gjöres av allierte tropper hvor de norske styrkene inngör som en del, og de norske landstyrker vil sannsynligvis bli i sterkt mindretall. Vi skal huske at det har vört lagt störst vekt på utviklingen av vår marine og vårt flyvåpen mens de styrker som "syns" mest ved en besettelse, landstyrkene, er kommet mere i bakgrunnen. De norske landstyrker er på langt nær store nok til å ta opp kampen mot de ca. 200 000 tyske soldater som står i Norge idag. När Finland er evakuert vil tallet sannsynligvis komme til å öke betraktelig.

2) Kapitulasjon. Det er tenkelig, men ikke sannsynlig, at de tyske tropper i Norge kapitulerer för en alminnelig tysk kapitulasjon finner sted. Vi kan regne med en samtidig kapitulasjon over det hele. Vil norske styrker da alene kunne overtta Norge? Nei, også i det tilfelle er det nödvendig med langt större styrker enn dem vi rör over utenför landets grenser idag. Selv med den kontingent norske "politistyrker" som utdannes i Sverige strekker ikke norske krefter til.

En kan ikke stole på tyskerne. Selv om de kapitulerer, kan de legge fellär för de allierte styrker som kommer til landet. Utslagene av den tyske desperasjon er uberegnelige. Landgangsstyrkene må derfor gå fram med forsiktighet og de må väre sterke nok til å slå ned alle tyske försök på kamp. Selv om de militäre sjefer holder ord, kan isolerte tyske avdelinger operere på egen händ. Og vi har faren för vepnet motstand fra Gestapo, hirden og andre desperate NSgrupper. Det er sannsynlig at Wehrmacht i tilfelle kapitulasjon inntil videre vil bli pålagt å opprettholde ro og orden, men et slikt krav til Wehrmacht er ikke det samme som at den vil og kan gjöre det. Vi må ikke la oss narre av den disiplin hos de tyske soldater vi hittil har iaktatt. En slagen här er ikke det samme som en här som "seirer på alle fronter". Den allierte överkommando er änsvarlig för at tyskerne i hele Europa er under kontroll og vil ikke

ta sjangsen på at den tyske Wehrmacht er istand til å opprettholde ro og orden i Norge inntil avvepningen kan finne sted. Det vil være altfor risikabelt å overlate denne store oppgave til de fåtallige norske styrker alene. - Selv i tilfelle av tysk kapitulasjon må gjenbesettelsen i noen monn ligne en militær landstigningsoperasjon - og ta sin tid. De allierte må unngå bråk fra tyskerne ved å sikre seg utgangspunkter for besettelsen, men en kan regne med at de troppene som sendes er knapt tilmålt og vil komme i porsjoner. Det blir heller ikke nødvendig med så store styrker som til en invasjon, for da velger de allierte tidspunktet, i tilfelle kapitulasjon velger tyskerne det. Transportene til alle de områder som skal besettes kan ikke ligge ferdige på minuttet. Hovedoppgaven blir å få full kontroll over Tyskland, og et så perifert område som Norge må komme i annen rekke.

3) Tysk evakuering. Ved tysk evakuering av Norge vil situasjonen til en viss grad bli lik den som oppstår ved kapitulasjon - med de unntak som følger av at storkrigen går sin gang. Også i dette tilfelle vil tyskerne selv velge tidspunktet, og de allierte må handle uten å kunne ligge klar på startstreken. De må avgjøre om de vil nøye seg med å "følge etter" tyskerne eller påskynde flukten. I begge tilfeller reiser det seg spørsmål om sikring av baser - sjø og/eller luftbaser - til bruk for de fortsatte operasjoner i og utenfor Norge.

Vi må altså gjøre oss fortrolig med en besettelse av Norge uansett hvilken utgang det tyske herredømme får. Det vil ta noen tid å "avvikle" et så stort antall tyskere. Det er nok å nevne transportproblemet. Men våre allierte vil ikke bli stående i Norge lenger enn høyst nødvendig; de har andre oppgaver i tiden fremover. Overkommandoen i kronprins Olavs hender og en korrekt holdning fra det norske folk skulle være garanti for et godt samarbeide med våre allierte i den tid besettelsen varer.

vVv

Våre kjempende landsmenn ute.

Etter at den norske landhæren kapitulerte i juni 1940, ble de nordmenn som fortsatte kampen, delt i to leirer, utestyrkene og den gryende hjemmefronten. De har måttet gjøre sin innsats, hver på sin kant med lite samband seg imellom. - Kan hende er vi blitt noe opptatt av oss selv her hjemme i disse årene. Hendingene i Norge har krevd så mye oppmerksomhet, og London radio har om og om igjen rost hjemmefrontens innsats. Våre interesser utover har først og fremst gått til de store krigsteatre, der stormakten spiller hovedrollen, og våre egne innsats i den kampen er kommet i bakgrunnen.

Slik ser det ut, og det er ikke for tidlig om vi nå, med utsikt til felles innsats i Norge, viser vår takknemlighet og beundring for utefronten. - Vi fylles med stolthet når vi hører at norske skip fraktet en stor del av troppene og forsyningene over Kanalen, og at det første transportskipet som satte invasjonssoldatene i land var norsk. Og vi føyer de siste bragdene til de mange, mange som handelsflåten har øket våre store sjøfartstradisjoner med. Slaget om Atlanterhavet og Storbritannia var i like stor monn en norsk seir som våre alliertes.

Den norske marine er bygget opp igjen og er sterkere enn noen gang før. Det har tyskerne fått merke både i Nord-Atlanterhavet og ved norskekysten. Da Scharnhorst gikk ned, var det slutt med den tyske marines offensive kraft. Slagskipet fikk den første salven fra et lite norsk krigsskip som seilte opp på kloss hold.

Det vesle flyvåpnet vi hadde i 1940 var en like lett skive for vittigheter som det var et lett bytte for tyskerne. Idag er det våre jagere som forfølger die Luftwaffe og våre bombeflyvere har forlenget gjort opp regnskapet for Kristiansund og Bodø. En norsk jagersquadron er idag "toppscorer" blant de alliertes jageravdelinger, og en norsk bombeflyver er en av verdens beste. Det er ikke lenge mellom hver gang en norsk flyver får en høy utmerkelse.

Marine og flyvåpen har trengt så mye mannskap at landstyrkene i Storbritannia ikke kan bli store, og ennå har de ikke vært i ilden. Men vi vet at karene har kvalitet. En norsk fallskjermhopper gjør ikke mange treningssprang før han er utlært. De har hoppet før mange av de guttene. - De har hatt ventetidens store påkjønning, mange kom like fra kampene i 1940 og klødde etter et nytt møte med tyskerne. Forståelig nok har mange bedt om å bli satt inn på Vestfronten, men her hjemme ser vi helst at flest mulig av våre egne blir med på frigjørningen av Norge. Disiplin og utholdenhet hører til de viktigste egenskaper under en krig, og i så måte er våre landstyrker ute et godt forbilde for styrkene i hjemlandet.

Borte i Sverige går det friskt for seg i de norske forlegningene. Nesten 10000 gutter blir utdannet til førsteklases polititropper og må gå igjennom hard, fysisk trening. Disse styrkene kan komme til å spille en avgjørende rolle i siste runde av frigjøringskampen.

Ikke alle av våre landsmenn ute har fått delta i de aktive styrkene, men har måttet gjøre sin innsats i administrasjon og flyktningeorganisasjoner. Der sitter det mange som tidligere kjempet på hjemmefronten, og bittert var det for dem å dra fra Norge

for å ta fatt på nytt i fremmed land. Noen av utekjemperne har kunnet fortsette i sitt yrke, f.eks. som vitenskapsmenn, og har gjort de allierte uvurderlige tjenester ved å stille sitt talent om på krigsbehov.

Alle de der ute lengter sårt hjem, og hele det norske folk vil gi dem et hjertelig velkommen hjem. For mange hjemmefrontskjempere blir det den største gleden på seirens dag: gjensynet med venner og med arbeider fra utefronten. Mange av dem var våre kamerater allerede før krigen. Ennå flere av dem ble det under kampen her hjemme, før de måtte reise. Men utestyrkene fortjener noe mer enn bare vår beundring og en god mottagelse. De må ha mere håndgripelige vitnesbyrd om vår takknemlighet og respekt. Særlig for dem blir det vanskelig å stille sitt liv om til fredens arbeide. De har så mye å ta igjen, slik arbeidet og utdannelsen er blitt forsømt i krigsårene. Det er ikke mer enn rett og rimelig at det blir gjort alt mulig av samfundet og den enkelte for å hjelpe dem. - Utlendigheten har også gitt dem et vell av nye erfaringer. La oss ikke møte de hjemvendtes meninger med snever horisont og uforstand, men med lydhør vilje til å lære. Når det gjelder vårt forsvar i fremtiden, vil de kunne si avgjørende ord. Det er den beste gave til utekjemperne at også freden blir idealistisk handling og ikke hastemt prat.

vVv

UNDER HAKEKORSET.

Danmark. 29. august, dagen "da Danmark fant seg selv", ble manifestert av hele landets befolkning med 2 minutters stillhet kl. 12 middag. Alle sporvogner og biler stoppet på slaget 12 i Kjøbenhavn, og da rådhusklokken slo sine 12 middagslag stod tusenvis av mennesker samlet på rådhusplassen i andaktsfull ro. - Danskene i Sverige feiret dagen sammen med representanter for de forenede nasjoner. Blant de allierte som var offisielt representert var England, USA, Sovjetunionen, Norge, Belgia, Polen Tjeckoslovakia og Kina. Hilsningstalen ble holdt av den danske professor Stephan Hurwitz.

Den danske kirkes primas, biskop Fuglsang Damgaard, kjent for sin holdning mot okkupasjonsmakten, har vært utsatt for et attentatforsøk. Man frykter for at biskopen skal komme til å dele skjebne med Kaj Munk, og har derfor tatt særlige forholdsregler for å beskytte ham. I det hele går utviklingen i Danmark mere og mer i retning av "norske tilstander". Gestapo har i det siste foretatt hundrevis av arrestasjoner over hele Danmark og fremstående embetsmenn, politikere, politimenn osv. våger ikke å sove hjemme. Men danskene lar seg ikke skremme. Etter initiativ av Danmarks Frihetsråd gikk de lørdag 16. september til en 48 timers generalstreik som protest mot deportasjon til tyske konsentrasjonsleire av 200 dansker og mot tyskerne's hensynsløse opptreden 15. september, da de begynte å skyte villt på folkemassen på rådhusplassen. Tyskerne har svart med å erklære unntagelsestilstand over hele Danmark. De har til og med forsøkt å "kidnappe" kong Christian fra Amalienborg. Men slottet ble forsvart av kongens vakt og danske patrioter så tyskerne ga opp og forklarte aksjonen som en misforståelse.

Tyskerne forbereder seg febrilsk på å møte en alliert invasjon i Danmark. Tjeckoslovakia. De hittil underjordiske tjeckoslovakiske innenriksstyrkene har begynt å fremtre åpent og bekjemper nå sammen med slovakiske partisaner de tyske troppene i Slovakia. Den tjeckoslovakiske armé sendte 30/8 ut sitt første krigskommuniké. Tyskerne har erklært at innlandsstyrkene blir å betrakte som opprørere, og blir å behandle deretter. Over halve Tjeckoslovakia er nå befridd av partisanene. De ledes av "general Gamma".

Nederland. Store britiske luftlandetropper daler ned over Nederland. De nederlandske jernbanearbeidere har fått ordre om å legge ned arbeidet og opprop blir sendt ut til den nederlandske befolkning. Det er grunn til å tro at dette er siste gang Nederland figurerer UNDER HAKEKORSET i "Krigsoversikten".

Jugoslavia. Serberne er gått til alminnelig opprør. Pavelitj' marionettregjering er i oppløsningstilstand og det er erklært beleiringstilstand i Zagreb. Kong Peter holdt for en uke siden en radiotale til sitt folk og oppfordret alle serbere, kroater og slovenere til å slutte opp om befrielsesarmeen under Titos befal.

Polen. Den for tidlige reising i Warszawa har ytterligere tilspisset det allerede fra før ømtålelige forhold mellom den polske regjering i London og Sovjetunionen. General Bor, som leder oppstanden i Warszawa, ba, da russerne var blitt stoppet foran byen, Sovjet om hjelp, men da hjelpen uteble ble polakkene temmelig bitre og sterke i sine uttalelser. Dette vakte voldsom harme i Moskva, som mistenkte den polske regjering i London for av taktiske hensyn å søke å komme russerne i forkjøpet i Warszawa. Beskyldningene fra polakkene om at russerne med hensikt hadde unnlatt å komme opprørerne til unnsetning, gjorde selvsagt ikke saken bedre. Forholdet var nå blitt slik at Moskva nektet amerikanske og britiske fly, som kastet ned våpen og annen utrustning til de polske styrker i Warszawa, å lande på russisk jord, noe som selvsagt både minsker effektiviteten av en hjelpeaksjon og som øker livsrisikoen for pilotene. Den ulykkeli-

ge motsetning virker selvsagt sterkt inn på de polsk-russiske relasjoner, men vil lett også kunne influere på det gode forhold mellom de store allierte. Senere er det imidlertid meldt at også Sovjet hjelper polakkene med våpen og annet materiell og man får håpe at en del av den ulykkelige motsetning er ved å utjevnes.

Ungarn. Den nye ungarske regjering er et rent militærkabinett. Regjerings sjefen, general Geza Lakatos har tidligere aldri fremtrådt for offentligheten. Hensikten med regjerings skiftet har vært å få et regime som kunne formå den ungarske armé til å kjempe for Siebenbürgen, som alltid har ligget ungarerne varmt på hjertet. Den kompromiterte quislingregjering Sztoyay var så upopulær i Ungarn at den ikke hadde noe håp om dette og det var Horthy klar over. Ungarn og Romania er nå i krig. Tiden er altså ennå ikke moden for noen fredsregjering i Ungarn.

vVv

BEFRIDD.

Polen. Den polske nasjonale befrielseskomite i Lublin har vedtatt dekret om en agrarreform, som er godkjent av det polske nasjonalrådet. Det heter at da en betraktelig del av Polen ennå ikke er befridd, kan man bare foreta en delvis utskrifning av jorden. Endel hovedprinsipper er dog vedtatt. Statens jordeiendommer, eiendommer som tidligere har tilhørt tyskere og samarbeidsmenn, samt jordeiendommer i privat eie som utgjør over 50 hektar åkerjord, skal utdeles til fattige bønder og jordbruksarbeidere med 5 hektar på hver. Regjeringen kommer ikke til å godtgjøre den jord som eksproprieres.

Frankrike. De Gaulle har omdannet sin regjering, de Gaulle blir stående som statsminister. Utenriksminister er Georges Bidault, den kjente Monsieur X, den franske motstandsbevegelses høyeste leder og fremste organisator, før krigen chefredaktør for den kristelige sosiale avis L'Aube. Regjeringen består av 8 medlemmer av motstandsbevegelsen, to tidligere senatorer, seks tidligere deputerte som også har tatt del i motstanden og noen av de Gaulles første medarbeidere. To medlemmer av regjeringen er kommunister. Ifølge velinformerte politiske kretser i Paris kan regjeringens program sammenfattes i følgende fire punkter: 1) lede Frankrikes krigsinnsats, 2) gjeninnføre republikkens lover, 3) begynne gjenoppbygningsarbeidet og 4) forsvare Frankrikes interesser i utlandet.

De rapporter som hittil foreligger om livet i Frankrike etter befrielsen er få, men da det her gjelder forhold som er av særlig interesse for oss nordmenn, skal vi i korthet søke å gi et bilde på grunnlag av iakttagelser av en svensk korrespondents reiser i Normandie: Stemning: Man møter nok dem som virker reserverte i sin måte å kommentere befrielsen på. Men det er forbløffende hvor mange flere det er som aksepterer ødeleggelsene som den selvfølgelige forutsetning for at Frankrike igjen skal kunne bli Frankrike. "Alt dette er uhyggelig, men man glemmer det for nytelsen av igjen å kunne ånde fritt." Det fins ikke et barn i Normandie som ikke løfter armen til V-tegn når en militärbil ruller forbi. Man føler seg dypt imponert av den atmosfære som slår imot en. Den er ren, frisk og løfterik. Befrielsestroppene; Amerikanerne har vist seg som store diplomater på fransk jord. De er klar over at enten en invasjonssoldat kommer som venn eller fiende er hans stilling ømtålelig. De amerikanske soldaters muligheter for å handle med de "spesialfrans" som er utstedt i Amerika er uhyre begrenset. Tanken er at den amerikanske armé skal fø seg selv på fransk jord. På få unntagelser når får de forlagte tropper ikke besøke byene. Det er eksempler på at meget høye offiserer er arrestert fordi de har slått seg ned på en restaurant. - Materielle vilkår: De forskjellige distrikter lever adskilt med meget dårlige forbindelser og levestandarden er derfor ytterst forskjellig alt ettersom ødeleggelsene er. Enkelte steder er det en skrikende mangel på alt, mens det andre steder kan synes å være normale forsyninger. Imidlertid er det en slik uoverensstemmelse mellom lønninger og priser at folk ikke har råd til å kjøpe. Gjennomsnittsfranskmannen som ikke er selveiende bonde, men lønsmottager har vanskelig for å holde sulden fra døren. - Åndelige interesser: Interesser for bøker er liten. Europas kanskje mest politisk interesserte folk før krigen, erfor øyeblikket påfallende lite interessert i politikk, i allfall betydningen partipolitikk. "Hva vi nå trenger er pusterom og rom. Vi har ikke tid til noen politisk debatt". De Gaulle: Han er uhyre populær som symbol for fransk motstandsvilje, mens franskmennene foreløpig ikke har noen mening om ham som leder og menneske av den enkle grunn at de ikke kjenner ham. - Forholdet til quislingene: Som kjent har det forekommet at kvinner som har hatt forbindelse med tyskerne er blitt snauklippet. Om dette sier et ungt medlem av motstandsarmeen: "Vi synes ikke om dette med snauklippingen. Vi gjør hva vi kan for å hindre det. Menforsøk å sette dere inn i følelsene hos en bybefolkning, som har lidt og er blitt plaget gjennom fire lange år og er blitt nødt til å se på hvorledes visse personer av deres egne har opprettholdt vennskapelige forbindelser med de utenlandske plageånderne. Jeg synes dere i stedet burde undre dere over at excessene ikke har antatt langt verre former.

Belgia. 4. september rykket belgiske tropper inn i Brüssel og byens innbyggere var ville

av glede og stolthet. En så hurtig innrykning av belgiske tropper etter befrielsen var muliggjort gjennom et omtenkstomt arrangement mellom de kommanderende generalene for den kanadiske og britiske andre armeen.

Den belgiske regjering og medlemmer av den belgiske nasjonalforsamling er vendt tilbake til Brüssel, og den belgiske nasjonalforsamling holdt 20. september sitt første møte siden 1940.

vVv

KAPITULERT.

Bulgaria. Den bulgarske "fredsregjering" med Muravijev i spissen fikk ikke lang levetid. Som kjent hadde Bulgaria erklært seg nøytralt, men russerne godtok ikke en slik erklæring, bl.a. fordi de bulgarske tropper ikke var trukket ut av Makedonia og gresk Trakia, som Bulgaria gjør krav på. 5. sept. erklærte Russland Bulgaria krig og rykket over den bulgarske grense. 5 timer etter krigserklæringen ba den bulgarske regjering om våpenstillstand, men Russland besvarte ikke anmodning og fortsatte besettelsen av landet uten at de bulgarske tropper gjorde motstand. 8. sept. meddelte Sovjet at det hadde akseptert andragende om våpenstillstand og etter krav fra russerne erklærte Bulgaria Tyskland krig. Kimon Georgijev dannet ny regjering, regentskapsrådet ble avsatt og nye medlemmer ble oppnevnt og generalstabssjefen ble skiftet ut. Forhandlingsdelegasjonen i Kairo er reist tilbake til Sofia

Romania. Våpenstillstandsbetingelsene for Romania er nå offentliggjort. De inneholder 19 punkter. De viktigste bestemmelsene er: Romania skal føre krig på de alliertes side mot Tyskland og Ungarn med 12 divisjoner. Grensen mellom Sovjet og Romania skal trekkes ifølge den russisk rumenske overenskomst av 28/6 1940. (Bessarabia og store deler av Bukovina kommer igjen i russiske hender). Enten hele eller en større del av Transylvania skal føres tilbake til Romania. Romanerne skal i løpet av 6 år betale 300 mill. amerikanske dollar i kapitalvarer til Sovjet. Skadeserstatning til andre allierte nasjoner skal senere fastsettes. Romansk civilforvaltning skal gjenopprettes i hele det rumenske territorium som ligger minst 50-100 km. fra frontlinjen. Romania forplikter seg til samarbeide med den russiske overkommandoen ved arrestering av krigsforbrytere. - Senere meldes det at statsjef Antonescu er arrestert. Tass har betegnet ham som krigsforbryter.

vVv

DE NØYTRALE.

Sverige og Schweiz har erklært at de ikke vil gi krigsforbrytere asylrett.

vVv

HJEMMEFRONTSNYTT.

Sabotasje. Orkla gruber i Trøndelag produserer en mengde svovelkis. Svovelkisen transporteres på Tamshavnbanen, som hadde 4 spesialbygde lokomotiver. Svovelkisleveransen fikk etterhvert uhyre stor betydning for den tyske krigsindustri. Den norske overkommando fant derfor å måtte stoppe den. I vinter kom en mindre gruppe norske commandos til Orkla for å ta seg av saken. Den angrep transportens ømme punkt, - lokomotivene. Ved en vellykket sabotasjeaksjon ble tre av de fire spesiallokomotiver fullstendig ødelagt, det fjerde sterkt økadet, og svovelkistransporten stoppet. - Skaden på det siste lokomotiv var imidlertid ikke større enn at den tyske overingeniør fant det verdt å reparere. Dette lokomotiv var dessuten det største. Reparatoren kunne de klare en stor del av transporten alene. To dager etter aksjonen begynte tyskerne transporten av vraket til reparasjon på Skabos jernbaneverksted ved Oslo. - På døren til lokomotivhallen fant tyskerne oppslått en lapp: "Beklager, - men vi kan komme igjen". "Commandos". - Lokomotivet har i flere måneder vært under reparasjon av spesialister på Skabos jernbanevognfabrikk. Det var nå omsider i tip-top stand igjen, - klar til å sendes tilbake til gruvene onsdag 13. sept. - Tirsdag 12. sept. om natten gikk lokomotivet i luften. Det eneste spor etter gjerningsmennene som tyskerne kunne holde seg til, er at tre unge menn i Commandosuniform ble observert nær åstedet ved Skøyenbroen umiddelbart etter eksplosjonen, plus en lapp som ble funnet på døren til hallen: "Et løfte er et løfte, - vi kom igjen. Dessuten, bedre sent enn aldri".

"Commandos".

vVv

Undervisningsrådet registrerer for tiden artianerne fra i år og ifjor. Natt til 16.9. ble listene over artianernes eksamensresultater stjålet. Men dermed er ikke risikoen for utskrivning eliminert. Der er andre kilder til artianernes data.

vVv

Handelsskolene. Ingen gutt eller jente over 17 år må søke å bli opptatt som elev ved handelsskole, da man nå må få søknaden godkjent av arbeidskontoret. De som er opptatt allerede, må slutte snarest. - Denne parole har hatt meget god virkning: Ved Oslo

Handelsgymnas begynte i høst 3 studentklasser. Samtlige sluttet etter noen dagers forløp. Ved Oslo Kommunale Handelsskole har det meldt seg noen få elever over 17 år, derav noen invalide. Ved Treider er elevtallet sunket til ca 45 %, ved Wangs til ca. 50 %. Om søkningen til handelsskoler utenfor Oslo kan foreløpig opplyses: Drammen, Tønsberg og Fredrikstad handelsgymnas har i år ingen studentklasser, idet det har meldt seg for få elever, eller disse har trukket seg tilbake etter å ha fått vite om parolen. På Hamar fikk handelsgymnaset ordre fra arbeidskontoret om ikke å begynne skolen før 10. sept., da arbeidskontoret først ville se hvor mange det trengte til annet arbeid. På en handelsskole i Skien hadde elevene fått lov av arbeidsformidlingen til å begynne, men så snart de innfant seg, ble de utskrevet til arbeidsinnsats.

vVv

Nasjonal arbeidsinnsats. En rekke forretninger, særlig manufakturbransjen, blir nå beordret stengt. De som er rammet, har fått følgende meddelelse:

Deres forretning vil bli beordret (er blitt beordret) stengt av arbeidsformidlingen. Hensikten er å skrive ut Dem og Deres personale til arbeid for fienden. Hvis De ønsker å bli ansett som en god nordmann, følger De Hjemmefrontens paroler og instruksjoner. - De som er aktuelle for Deres tilfelle er vedlagt.

vVv

Fra Kirkefronten.

Aksjonen mot Det Norske Misjonsselskap går videre. Samtlige selskapets hovedstyremedlemmer har fått innkallelse til arbeidstjeneste. Etter pålegget skal de sendes på vedhogst for å sikre Stavangers brenselforsyning. De har ikke etterkommet innkallelsen.

Den kjente legmannshövding Ludvig Hope slapp ut fra Grini 30. august. Professor Hallesby sitter der fremdeles.

Tallet på forviste prester i Lillehammer er nå 38. Det er kommet 27 statspolitimenn til Fåberg-distriktet. Man antar at de har til oppgave å overvåke at de forviste prester følger de bestemmelser som er gitt for dem. Reglene om meldeplikt er innskjerpet.

vVv

UNDER SOLKORSET.

I konsentrasjonsleiren Berg ved Tønsberg frister de vel 150 fanger en kummerlig - for ikke å si dyrisk - tilværelse. Matrasjonene er på et absolutt lavmål og kvaliteten av maten er elendig. Arbeidet er hardt og utspekulerte og raffinerte straffer. Leiren har tre avdelinger, en for politiske fanger, en for jøder og en for svartebørshandlere. Sjefene Vakestad, Lindseth og Hytten er alle tre kjent som moralsk defekte individer, tidligere straffet for fyll og tyveri, en av dem også for voldtektsforbrytelse. Vi husker navnene på disse tre - Vakestad - Lindseth - Hytten.

vVv

Gårdbruker O.P. Flagstad, Vang, Hamar, kjent trelastbaron og tyskerhåndlanger, feiret nylig sin 60-årsdag. Det var innbudt ca. 70 gjester, såkalte gode jössinger sammen med nazistsjefen for AT i Hedmark, kaptein Alfred Sählie, nazisten Slagsvold fra Romedal og entreprenør og brakkebaron Lysell. Listen over gjestene var utlagt på forhånd. Ingen av gjestene hadde moralsk mot til å utebli. Gjestene fra Hamar var: Christian Platou, disponent Ivar Löveeth, Gunnar Knudsen, Lars Larsen, Olaf Börve og Sverre Omberg.

Vi har mottatt en lignende forstemmende meddelelse fra Röros. Under "jubileet" der ble det holdt en større middag hvor noen av bergstadens fremtrende menn, som anser seg for å være gode nordmenn, festet sammen med nazistiske arrangører hele natten og langt ut på formiddagen neste dag.

vVv

En makaber historie fra grensepolitiets "liv og virke". Det er en kjent sak at de fører et liv som ikke sjelden går ut over deres virke som menneskejegere. Store "festligheter" hører ikke til sjeldenhetene. Politikonstabel Myhrer, som på en eller annen merkelig måte var blitt hengende bak en båt som han og hans kolleger var ute og rodde i på Rödenessjøen, mistet taket uten at kollegene merket det, og da han ikke kunne svømme, gikk han til bunns. Det ble forsøkt sokning, men uten resultat. En kar som hadde sans for besk humor, innbilte den druknede kolleger at hvis de kunne få tak i en kalkun og ro med den over sjøen, ville fuglen skrike når de passerte liket. Grensepolitiets bil ble sendt ut for å få tak i en kalkun. De trålet de omkringliggende bygder og fikk endelig tak i en. Menkalkunen skrek ikke. I mellomtiden var historien blitt kjent og vakte voldsom munterhet. Vår kilde sier at han må medgi at historien er utrolig, men står inne for at den er sann.

vVv

UNDER BESKYTTENDE VINGER.

4. september avsperrret tyskerne et område i Lillehammer og arresterte 40-50 personer som oppholdt seg på gatene innen dette område. De arresterte ble ført til Smestadmoen. I løpet av dagen og neste dag ble kvinner og barn sluppet ut, skolegutter, eldre folk og slike som var i "livsviktig" virksomhet. Etter legeundersøkelse ble de resterende 31 sendt til "arbeidsinnsats i gruver i Nord-Trøndelag". Noe tilsvarende har funnet sted i Hamar.

vVv

56 dører er det gått med til Terbovens nye tilfluktsrom på Skaugum. Kanskje fästningen skal forsvares til siste mann og siste patron. Eller kanskje han følger revens eksempel.

vVv

Det ser ut til at også Rediess er iferd med å gjøre klar en "pinnsvinstilling". I sin residens i Glitnegården legger han et stort sandschikt i överste etasje. I etasjen under er kontorene römnet og gjort om til fast oppholdssted for 40 politikonstabler.

vVv

25. august rönte den tyske kommandant på Oscarsborg sammen med 7 underordnede offiserer i bil. Såvidt man vet er römlingene ikke grepet.

vVv

Det går en stadig strøm av sivile tyskere til Tyskland fra Norge. Humöret er på nullpunktet og det berättes om scener ved avreisene, som ikke tyder på noen glede over å reise tilbake til fedrelandet.

vVv

FREDSBEREDSKAP.

En hörer så ofte hva det skal skje når "freden kommer". Da skal det spises meget og godt, da skal det kjøpes klär, da skal tyskerne sparkes ut adskillig forttere enn de kom inn, da skal nazistene få sin bekomst osv. Det er ikke å undre seg over at disse tanker fyller oss. Men det er ikke så enkelt. Kampen for å vinne freden kan kanskje bli like hård og vanskelig som kampen for å vinne krigen. I den kampen er det ikke den rå brutale kraft, som verdenssynes å være så rik på, som teller. Her kreves det andre egenskaper. I krig er fanatismen verdifull. Og vi har pleiet denne egenskapen under krigen. Det kan ikke nektes at den famatiske, hatefulle og intolerante er en god soldat, og ham trenger vi under krigen. Med Gestapo og landsforredere med hele maktapparatet i sin hånd har disse egenskaper utfoldet seg helt naturlig og vi har lite gjort for å motarbeide dem. Nökternhet og toleranse har ligget i dvale. Mer disse egenskaper kan vi ikke og skal vi ikke la sove når det skal kjempes om freden. Hellig vrede er berettiget og tiltalende, men kan ta makten fra en, fordi den dreper evnen til rommelig menneskelig bedömmelse. Det er nödvendig med en omstilling i vårt eget sinn. En slik omstilling betyr ikke at man blir "realpolitiker" i ordets slette betydning. Det betyr heller ikke at man lar krigsforbrytere og landsforredere löpe. De skal ubönnhörlig stå til regnskap for hva de har forbrudt. Og det betyr ikke at man er villig til å gi fienden en fred som skaper vilkår for ny krig og nye ulykker. Men det er nödvendig å finne tilbake til et menneskelig syn på egen og medmenneskers ulykke, til å se på tingene med större nökternhet enn vi har vært vant til i de lange og tunge krigsårene. Da er vi beredt til å vende tilbake til normalt liv, og da kan vi vinne freden.

vVv